

Güzel Afrika

Bir uçaktasınız ve çok ama çok heyecanlısınız.

Çünkü Afrika'ya doğru uçuyorsunuz. Uçakta birçok ülkeden insanlar var. Bir kısmı Afrikalı. Henüz neler yaşayacağınızı, neler göreceğinizi bilmiyorsunuz. İlk durak, Mısır'ın başkenti Kahire. Kahire, bir Kuzey Afrika kenti. Bu kent, diğer kıtalardan Afrika ülkelerine gidenlerin genellikle uçak aktarması yaptıkları bir yer. Başka bir deyişle Afrika'ya açılan kapılardan biri. Kahire'deki havaalanında, aktarma yapacak yolcuların beklediği bir salona geçiyorsunuz. Burada Afrika'nın onlarca kentine gitmek üzere yola çıkmış insanlar var. Değişik dillerden sözcükler kulağınıza takılıyor. Annelerin kucağında kahverengi yüzlü, kıvrıkcık saçlı tatlı mı tatlı bebekler görüyorsunuz... Kadınların takıları çok parlak ve çok büyük... Erkeklerin kimileri değişik başlıklar takıyor, kadınların giysileri ise rengârenk... Sepetler, dokumalar, giysiler, insanlar... Herkes, her şey sanki bir şenlik varmışcasına renk dolu. Öyle ya, Afrika çeşitlilikler, güzellikler kıtası! Galiba bu yolculukla eşsiz bir dünyaya adım atmış olacaksınız. Bakalım sizi neler bekliyor?

Afrika deyince akla savanlar gelir. Savanlar, az yağış alan büyük düzlüklerdir. Savanlarda az sayıda ağaç olur.

Afrika'nın bir bölümü çöllerle kaplıdır.

Uçsuz bucaksız savanlar, çöller ve tropikal yağmur ormanları... Yüksek dağlar, düzlükler, çağlayanlar, ırmaklar.... Birbirinden ilginç hayvanlar, bitkiler... Eşsiz bir doğa! Eşsiz bir çeşitlilik! İşte Afrika! Dünyanın en büyük ikinci kıtası. Türkiye'nin yaklaşık 40 katı büyüklükte. Afrika'da 50 kadar

ülke var. Bunların en büyüğü Sudan,

en küçüğüse Seyşeller. Af-

rika'nın en büyük kenti

Kahire. En yüksek

dağı da Kilimanja-

ro. En büyük gölü

Victoria, en uzun

nehriyse Nil.

Dünyanın en bü-

yük çölü Sahra

da burada.

Afrika, sanki

bir "en'ler" kıtası. Bir

başka "en" önemli

özelliği de ilk insanların

burada yaşamış olması. Bun-

dan yaklaşık 20 yıl kadar önce iki araştırmacı, Eti-

yopya'nın kuzeyinde Hadar'da birtakım fosiller

bulmuşlar. Yaptıkları incelemeler, bu fosillerin 3,2

milyon yıl önce yaşamış bir kadına ait olduğunu göstermiş. Araştırmacıların Lucy adını verdikleri bu fosil, bugüne değin bulunmuş en eski "hominid" fosili. Lucy, bir "hominid"; yani tarih öncesi dönemlerde yaşamış ve insanın iki bacak üzerinde yürümeye başlamış ilk atası.

Afrika, tarih boyunca ilk insanlara ev sahipliği yapmış olmanın yanında, uzunca bir süre boyunca da Avrupalıların sömürgesi oldu. Daha sonra bu ülkeler bağımsızlıklarını elde ettiler. Ancak hâlâ çok sayıda ülke sömürge yönetiminde kalmış olmanın sancılarını atlatmaya çalışıyor.

Afrika'da Yaşam

Afrika'da hem bizim yaşadığımız kentlere benzer hem de geleneksel yerleşim alanları var. Ancak onların renkli dünyasını tanımak için pazarlarını görmek gerek. Baharatlar, biberler, kumaşlar, giysiler, birbirinden ilginç meyveler ve yiyecekler... Pazarlar, hemen her şeyin satıldığı, insanların gereksinimlerinin çoğunu bulabildiği yerler. İnsanlar çok sıcak, hareketli ve heyecanlı. Üzerine muz yaprakları örttüğü tereyağını satan güleryüzlü, tombul kadını gördüğümüzde içinize bir sıcaklık

Bir Masai ailesi

Afrika bebekleri

dolmaması mümkün değil. Ardından küçük bir çocuk kolunuzdan çekip size bir şeyler anlatmak isteyebilir. Ama onların dilini bilmiyorsanız anlamak biraz zor. Burası epey gürültülü bir yer. Köşeyi döndüğünüzde, pantolonunu çıkarmış iç çamaşırıyla bekleyen bir adam görebilirsiniz. Size şaşırtıcı gelebilir ama adamın geçerli bir nedeni var. Pantolonu sökülmüş; o da pazardaki seyyar terziye gelmiş, diktiriyor. Pazar yeri tıpkı bir eğlence alanı gibi.

Gerçekte Afrika'nın her köşesi bizim için pazar yerleri kadar ilginç. Çünkü burada birçok etnik grup var ve bu grupların her birinin farklı kültürleri, inanışları, gelenek ve görenekleri var. Bu topluluklardan birini tanımak için gelin Kenya'daki bir Masai köyüne gidelim. Masailer, yaklaşık 10 – 15 kulübeden oluşan ve "kraal" adı verilen köylerde yaşarlar. Köyün çevresi dikenli çalılarla çevrilidir. Böylece hem kendilerini tehlikelerden korurlar hem de sürülerinin dağılmasını engeller. Evleri yapmak kadınların sorumluluğundadır. Ev yaparken, çalı çırpı ve tezek kullanırlar. Kuru otlardan ya da hayvan derilerinden yapılmış yataklarda yatarlar. Kadınların ve kız çocuklarının diğer işleri arasında süt sağmak ve boncuk işleriyle uğraşmak da vardır. Erkek çocuklar, 15 yaşına geldiklerinde, yetişkinliğe adım atma töreni düzenlenir. Erkeklerin temel görevi hayvanlara bakmaktır.

Parmak Piyanosu

Afrika'nın bu çok sevilen müzik aleti genellikle sarkı söyleyenlere eşlik amacıyla kullanılır. Parmak piyanosu, "mbira", "sansa" ya da kalimba" gibi adlar alır. Tahta ve metalden yapılan parmak piyanosunun kendine özgü sesleri gerçekten de insanı Afrika'ya götürür gibi olur.

Afrika'da genel olarak insanlar hayvancılık ve tarımla geçinirler. Ancak iklim koşulları, kimi bölgelerde insanları çok zorlar. Örneğin, Afrika'nın birçok bölgesinde açlık çok ciddi bir sorundur. Bu nedenle tüm dünya, Afrika'ya çeşitli şekillerde yardım eli uzatmaya çalışıyor. Ayrıca AIDS ve sıtma gibi tropikal hastalıklarla da mücadele etmek amacıyla birçok çalışma gerçekleştiriliyor.

Afrika'da su kimi bölgelerde bol, kimi bölgelerde de çok az. Suyun az olduğu bölgelerde yaşayanlar için su taşımak günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası.

Bir pazar yeri

Galimotosuyla oynayan bir çocuk

Hangi çocuk oyuncuğu sevmez ki? Afrikalı çocuklar da oyuncakları çok severler. Ancak özellikle köylerde yaşayan ve bizimkiler gibi oyuncaklar alama olanağı olmayan çocuklar, çoğunlukla kendi oyuncaklarını kendileri yaparlar. Afrikalı çocukların çeşitli atık malzemeler kullanarak yaptıkları oyuncaklarından en bilineni “galimoto”dur. Galimoto, bir tür taşıt. Teller, sopalar, mısır yaprakları gibi malzemeler kullanılarak yapılan galimoto, uzun bir sopa ya da telle yönlendirilerek ilerletilir. Galimoto, bir araba, uçak, helikopter ya da herhangi bir başka taşıt olabilir.

Afrikalı çocukların hangi oyunları oynadıklarını da merak etmişsinizdir. İşte Kongo’da Luba çocuklarının oynadığı bir oyun. Adı “kameshi ne mpuku”. Anlamı “kedi ve fare”. Bu oyunda bir kişi lider, bir kişi kedi, bir kişi de fare oluyor. Kalan çocuklar dört sıra halinde dizilerek el ele tutuşuyorlar. Böylece sıralar arasında koridorlar oluşuyor. Oyun başladığında, fare bu koridorlarda kaçıyor, kedi de onu kovalıyor. Lider, “Mpuki ekali! (Fareyi durdur!)” diye bağırdığında, bütün oyuncular yanlarındakilerle el ele tutuşmayı bırakıp yan dönüyorlar. Döndükten sonra da hemen yan yana geldikleri kişilerle el ele tutuşuyorlar. Böylece koridorların yönü değişiyor. Farenin, bu değişen duruma uyum sağlayıp kaçmayı sürdürmesi gerekiyor. Fare, bu duruma uyum sağlayamazsa kolayca yakalanıyor. Böylece oyun yeniden başlıyor.

Afrika’da Çocuk Olmak

Çocukluk, insanın hem hızla büyüyüp geliştiği hem de bir yandan yaşamı öğrendiği bir dönem. Okul ve oyun, çocukluğumuzun en önemli işleri. Çocukken günlerimizi nasıl geçirdiğimiz, biraz da nerede yaşadığımızla bağlı. Afrika’da da çocuklar okula gidiyor. Ancak kentlerde yaşayanlar için okula gitmek daha kolay. Küçük yerleşim merkezlerinde yaşayanların birçoğu içinse eğitim olanakları pek yeterli değil. Kimi köylerde eğitim açık alanlarda yapılıyor.

Afrika’nın birçok yerinde çocuklar, zamanlarını büyüyene kadar anneleriyle birlikte geçirirler. Büyük çocuklar, küçük kardeşlerine de bakarlara. Erkek çocuklarsa ergenlik dönemine girdikten sonra babaları ya da ailenin diğer erkekleriyle beraber tarlaya ya da ava gitmeye başlarlar.

Kimi yerlerde çocuklar açık havada eğitim görüyor.

Swahili Dilinde Merhaba: Jambo!

Afrika kıtasında yaklaşık 800 milyon insan yaşıyor. Kıtada 2000'e yakın dil konuşuluyor. Afrika'daki bu dil çeşitliliği, aslında insan topluluklarının çeşitliliğinin de en önemli göstergesi. En yaygın olarak konuşulanlarından biri Swahili dili. Swahili, Arapça'dan köken alan bir sözcük ve "kıyının insanları" anlamına geliyor. Bu dil, Tanzanya, Kenya, Uganda, Burundi, Rwanda, Zaire gibi ülkelerde resmi dil olarak kullanılıyor. İlk dönemlerde Swahili dili, yazılı olarak kullanılan bir dil değilmiş. Bu dilin yazılı hale gelmesi İngiliz kolonilerinin kıtaya gelmesiyle gerçekleşmiş. Bu nedenle de Swahili dilinde sesli ve sessiz harflerin söylenişi İngilizcedekine benziyor. Swahili alfabesi İngiliz alfabesiyle aynı; yalnızca Q ve X harfleri yok.

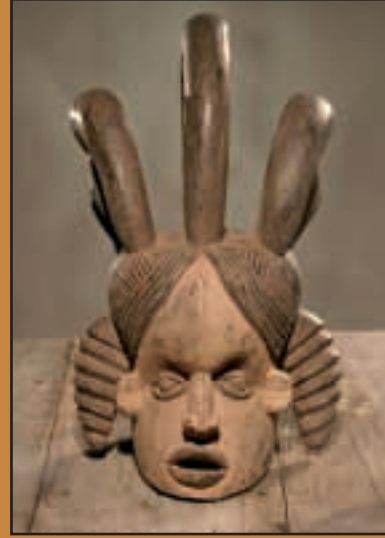
Afrika'da konuşulan dillerin bir kısmı, kıtada eskiden beri yaşayan insanlara ait. Ancak bir kısmı da kıtaya sonradan gelip kendi egemenliklerini kuran ülkelerin dilleri. Bugün Afrika'nın birçok ülkesinde resmi dil İngilizce, Fransızca, Portekizce ve Arapça. Günümüzde Afrika dillerinin kimileri kaybolmuş, kimileri de kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya. Bunun en önemli nedenlerinden biri, bu dillere ilişkin yazılı belgelerin ve bunları konuşan kişilerin azlığı. Öyle ki kimi dillerin yalnızca sözcük listesi var; dil bilgisine ilişkin kayıtlar ya da araştırmalar yok. Birçok kişi, kuruluş ve araştırmacı dillerin yok olması sorununa çözüm arıyor. Bu amaçla birçok çalışma yapılıyor. Afrika Birliği de insanları ana dillerini konuşmaya yönlendirmek amacıyla 2006 yılını "Afrika Dilleri Yılı" ilan etmiş.

Swahili Öğrenelim
Hoşgeldin: Karibu
Uçak: Ndege
Kedi: Paka
Aile: Umbari
Böcek: Mdudu
Ağaç: Jiti
Gece: Usiku
Saat: Saa
Makas: Mkasi

Maskların Dili

Afrika'daki insanların nasıl yaşadığı, nelere önem verdiği, nelerden korktuğu, inançlarının neler olduğunu merak ederiz. Onları daha iyi tanımanın yollarından biri masklarını incelemek. Afrikalıların geleneksel kültürlerinde maskların özel bir yeri var. Onlar, maskaları yaşamlarının önemli günlerinde, bir işe başlarken ya da törenlerde sıklıkla kullanıyorlar. Çoğunlukla erkeklerin taktığı maskaları ahşap, deniz kabukları, deri, tüyler, kumaşlar ve boncuk gibi malzemelerden yapıyorlar. Kullanılan maskaların her birinin özel bir anlamı var. Kimilerinin hastalıkları iyileştirdiğine, kimilerinin atalarını temsil ettiğine, kimilerinin de kendilerine güç verdiğiğine inanıyorlar. Örneğin, Mali'de yaşayan Dogonlar, besin olarak tüketmek amacıyla tavşan avlarlar. Ancak tavşan çok hızlıdır ve yakalaması zordur. Törenlerde tavşan maskı takan bir kişi tavşan dansı yapar. Bu dans, tavşanın avcıdan kaçışını simgeler. Bir başkası da avcı maskı takar ve dans sırasında tavşanı izlercesine hareket eder. Avcı maskı biraz korkutucu görünür; çünkü avcılar hayvanları nasıl korkuttuğunun bir simgesidir.

Rengârenk Giysiler

Afrika’da, giysi yapımında kullanılan çeşit çeşit dokumaları üretmeye uygun o kadar çok malzeme var ki. Çeşitli bitkilerin lifleri, hayvanların yünleri gibi. Bu nedenle Afrika’da binbir çeşitte ve renkte giysi var. Günümüzde Afrikalıların çoğu batı ülkelerinin insanları gibi giyinmiyorlar. Ancak özel günlerde ve törenlerde geleneksel giysilerini giyiyorlar. Örneğin, Masai kadınları, evlendikleri zaman daha

çok boncuklu yakalıklar ve piriñç küpeler takıyorlar. Bu piriñç küpeler, bizde kullanılan evlilik yüzüklerinin yerine geçiyor.

İnsanların giyiniş biçimleri de yaşadıkları yerin iklimine ve geleneklerine bağlı olarak değişiyor. Örneğin, çölde yaşayanlar, güneş ışınlarının bedenlerine ulaşmasını engelleyen ve kolayca havalanmayı sağlayan bol giysiler giyiyorlar. Sıcak ve nemli bölgelerde yaşayanlarsa çok az giysi kullanıyorlar. Serin bölgelerde yaşayanlar da tıpkı bizim gibi kat kat giyinmiyorlar.

Etiyopya’nın Ekmeği “İnjera”

Afrika’da farklı bölgelerde farklı iklim çeşitleri egemenliğini sürdürüyor. Bu nedenle her bölgede

Bu Etiyopyalı kadın, injera pişiriyor.

Bu fotoğraf, Etiyopya'da bir düğün töreninde çekilmiş. Çevrede gördüğümüz sepetler injera saklamaya yarıyor. Birazdan davetlilere injera ve çeşitli yemekler sunulacak.

sebzeli yemeklerini koyarlar. Yemeklerini, injera'dan kopardıkları bir parça yardımıyla alarak ağızlarına götürürler.

Yolculuk Bitti mi?

Afrika'ya yaptığımız bu kısa yolculuk bitti. Ancak aklımız bu kıtanın zengin dünyasında kaldı. Zaman çok çabuk geçti. Daha görececek, öğrenecek çok şey olduğunu biliyoruz. Bu yolculuk, bize yalnızca Afrika'nın kapılarını araladı. Bu kapıdan içeri dalıp dalmamak da size kalmış.

Zuhal Özer

Kaynaklar:

<http://www.africaguide.com>
http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=8048&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
<http://www.bu.edu/africa/outreach/materials/handouts/>
<http://www.thinker.org/fam/education/publications/guide-african/>
<http://pbskids.org/africa/>
<http://teacherlink.ed.usu.edu/tlresources/units/byrnes-africa/>
<http://www.exploratorium.edu/cooking/bread/recipe-injera.html>

farklı meyve ve sebze çeşitleri yetişiyor. Buna bağlı olarak da her bölgenin değişik yemek çeşitleri var. Üstelik onların birçok yemeği bizimkilerden epeyce farklı. Tıpkı Etiyopyalıların "injera" adı verilen ekmeikleri gibi. İnjera, "teff" adı verilen ve Etiyopya'nın yüksek dağlarında yetişen bir tahıldan elde edilen undan yapılır. Teff, çok besleyicidir ve çok miktarda demir içerir. Teff'in görünüşü bizim yufka ekmeğine benzer ama rengi grimsi, tadı ekşimsi, dokusu da süngerimsidir. Etiyopyalılar, injera'yı bir tabak gibi kullanırlar ve üzerine etli ya da